

MESELELERİ APAÇIK KOYMAK GEREK

İtiraf ederim ki memleketimizdeki sosyalist fikir akımında beliren iki ayrı sosyalizm anlayışı arasındaki farkın altında[ki] sebepleri kavramakta biraz geciktim. Çünkü sosyalizmi öncelikle bir işçi sınıfı ideolojisi ve hareketi olarak anlıyanlar da bunun sadece işçi sınıfını ilgilendiren ve ona inhisar eden bir hareket olmadığını ve olmaması gerektiğini savunuyorlar, sosyalizmi zinde kuvvetleri birleştiren bir fikir hareketi olarak anlıyanlar da emeği “aslı bir unsur” olarak kabul ediyorlar, işçi dâvalarını savunuyorlar ilh... Mesele, yüzeyde, hareketin ağırlık merkezinin nerede olduğu üzerinde bir anlaşmazlık gibi görünüyor; “Nihayet bir önem derecesi farkı bu” dedirtebilir okuyucuya.

Şevket Süreyya Aydemir’in benim “Vatan”da çıkan yazım dolayısıyla “Yön” dergisinde yayınladığı yazı bu konuda fikirlerin açıklığa kavuşması bakımından faydalı oldu.

1. Şimdi anlaşılıyor ki, karşı tezi savunanların -Ş. S. Aydemir’i onların sözcüsü gibi kabul ederse- itirazlarının başlıca kaynağı sınıf kavgası korkusu. “... sınıf önderliği dâvası sağlam bir dâva değildir”, diyor Ş. S. Aydemir. “Gaye sınıf kavgası, sınıf önderliği, sınıf diktatörlüğü dâvası olmaktan çok aydın bir fikir hareketi etrafında milletin sosyal adalet ilkelerini ve sosyal mücadeleyi benimsemiş bütün aktif tabakalarını bu hareketin etrafında birleştirmektir.”

Daha fazla devam etmeden burada duralım. Çünkü bu noktada Aydemir’le aramda meselenin konusu bakımından temel bir fark var. Bilimde, yalnız sosyal bilimlerde değil, bütün bilimlerde, meselelerin hallinde en önemli ilk adım halli gereken meselenin doğru formüle edilip doğru konulmasıdır.

Şimdi, gerek benim için, gerekse sosyalizmi bilimsel açıdan, bilimsel metodlarla inceleyenler için sınıf kavgası, sınıf önderliği, sınıf diktatörlüğü konuları gerçekleştirilmesi istenilen birer gaye, hattâ dâva değildir; ve meseleyi böyle gaye ve dâva kavramları içinde düşünüp formüle etmek ve böyle göstermek yanlıştır. Eğer bilim, bilimsel kelimelerini sözlerimize önem kazandırmak için kullanmıyorsak, mesele söz konusu terimler toplumda gerçekten var olan sosyal olguları karşılıyor mu, karşılamıyor mu meselesidir. Yâni daha açıkçası, geçmişteki ve bugünkü toplumlarda gerçekten sosyal sınıfların var olduğu görülüyor mu? Bu sınıflar arasında şu veya bu şekilde, şu veya bu derecede bir çekişme ve çatışma yer alıyor mu? Alıyorsa devrine ve toplumuna göre bu çatışmada bazı sınıfların daha aktif mücadeleyi yürütücü bir rol oynadığı beliriyor mu? Meseleyi böyle koyup, böyle cevaplandırmak gerek. Ve bu soruları cevaplandırırken de kendi şahsî arzularımız, dileklerimiz cevaplara tesir etmemeli. Sınıf kavgası iyi mi kötü mü? Ondan yana mısınız, karşıt mısınız? Mesele bu değil. Var mı yok mu? Varsa, neden var? Ne gibi belirtiler gösteriyor ve zamanda nasıl bir seyir takip ediyor? Toplum sorunlarına bilimsel açıdan yaklaşan kimse meseleleri böyle koyar.

Hangi toplumda şu veya bu şekilde ve derecede özel mülkiyet müesseseseleşmiş, toplumda bazı kimseler toprağa, toprak altı kaynaklara, fabrika gibi istihsal araçlarına sahip olmuş, bunlara sahip olmıyanları köle, serf, reaya ya da ücretli işçi olarak çalıştırıp gelirin aslan payını almışsa orada sosyal sınıflar vardır. Sosyal sınıf terimi bu gibi olguları ifade etmek için kullanılır. Böyle olunca, ilkel toplumlar hariç, bütün tarihsel toplumların sınıflı toplumlar olduğu görülür. İstihsal sistemlerine ve mülkiyet rejimlerine göre toplumların sosyal sınıf düzeni değişir ve bu değişmelere göre de toplumlar çeşitli tiplere ayrılır. O başka mesele. Şimdi burada belirtmek istediğimiz nokta, yukarıda verdiğimiz sosyal sınıf tarifine göre bütün tarihsel toplumların ve bu arada bizim toplumumuzun da sınıflı olduğudur.

Sosyal sınıfların varlığı tesbit olununca bunların arasında bir çatışma olduğu da kendiliğinden belirir. Sınıf çatışmalarının tarihte ve bugün sayısız belirtileri vardır ve bu somut olaylara gitmeden bile sosyal sınıf teriminin anlamını inceliyerek sınıf çatışması neticesine varırız. Bir tarafta toprağa, istihsal araçlarına sahip, kendi toplumundaki hayat standardına göre refah içinde yaşayan bir sınıf, onun karşısında da her gün uzun saatler çalışıp da ancak geçinebilen veya çok daha düşük bir hayat standardında yaşayan bir sınıf olur da bunlar arasında bir çıkar çatışması yer almaz mı? Sınıf kavgası deyince akla hemen ayaklanmalar, ihtilaller gelmemelidir. Bunlar kavganın en keskinleşmiş şekilleridir. Bu çatışma her zaman şuurlu ve teşkilâtlı da değildir. Ama sınıfların hiç şuurlanmadığı ve teşkilâatlanmadığı hallerde bile sınıf çatışması alttan alta akan bir su gibi vardır. En basit, en yaygın, ferdi şekli şu: Köle, toprak veya fabrika sahibi kölesini, serfini veya işçisini mümkün olduğu kadar fazla çalıştırmak ister; köle, serf ve ya işçi ise işi kaytarmaya, vakit geçirmeye bakar. Yürüyüşler, bildiriler, protestolar, mitingler ve grevler ise sınıf mücadelesinin hep bildiğimiz belirtileridir. Sınıf çatışmasının teşkilâtlı-teşkilâtsiz, hafif-keskin, silâhlı-silâhsız, çeşitli belirtilerine ait haberler her gün gazetelerin sütunlarını doldurmaktadır.

2. Ş. S. Aydemir öyle muhakeme yürütüyor ki, sanki (a) sermayedar-işçi sınıfı çatışmaları 19. yüzyıl kapitalizmine hasmış ve sanki (b) biz ve bizim gibi geri ülkelerde sınıf ayrılıkları yokmuş da “sınıf parçalanmalarına, sınıf kavgalarına düşmeden” sosyalizmi gerçekleştirebilirmişiz. İşçi sınıfını önder sınıf kabul edersek “sosyalizmi parçalamak tehlikesi belirirmiş”.

Bu iki görüşten önce ikincisi üzerinde duralım. Başka aydınlarda da rastladığımız oldukça yaygın bir fikir var: “Osmanlı İmparatorluğunda sosyal sınıflar yoktu, millî kurtuluş savaşı sonrasında da sınıflar yoktu, onun için aman sınıf farkları yaratmıyalım, bunları körüklemiyelim.” Osmanlı İmparatorluğundaki durumu şimdilik bir tarafa bırakalım. Sadece bütün tarihsel toplumların sınıflı olduğu hususunda yukarıda yazdıklarımızı hatırlatalım. Bizde kapitalizmin gelişmemiş olması ise sınıfların olmadığı veya önemsiz olduğu neticesine hak vermez. Bir toplumdaki sınıfların önemi ve aralarındaki münasebetler başka toplumlara kıyasla değil öncelikle birbirine kıyasla tayin olunur. Sınıfların kuvvetleri birbirine kıyasla değerlendirilir. Bizim burjuvazi Avrupa ve Amerikan burjuvazisinin yanında çok bodurdur ama bizim gündelikler de öbürkülerin yanında gülünç kalır. Mücadele mutlak normale göre değil, bahis konusu toplum da yaygın normlara, hayat standardına göre

olur. Bizde sınıf ayrılıklarının Batıdakinden daha da keskin olduğu bile iddia edilebilir. Elimde rakamlar yok ama, Batıda en yüksek gelire en düşük vasatı gelir arasındaki fark oranı acaba bire bin midir? Batıdaki işçi belirli bir hayat standardını ve iş emniyetini muhafaza için uğraşiyor, bizimki ise her ne olursa olsun bir iş bulmak ve aç kalmamak için.

Köyde de durum aynı. Bir tarafta topraksız veya az topraklı, ilkel usullerle toprağı işleyen, yarı tok, çullar içinde, mağaralarda, ya da basık kerpiç yığını evlerde yaşayan çoğunluk, diğer tarafta binlerce dönümlük çiftliklerini makinelerle işleyen Cadillac'lı büyük burjuva çiftçiler.

Sonra bu sınıf çatışmalarının her gün gazetelere kadar aksedebilen -çoğu elbette edemiyor belirtileri: İşçilerini beş ay beş parasız çalıştırıp sonra da bloke edilen heptan paraları çekip kaçan taş ocağı sahipleri; iş kazalarında tazminat ödememek için işçilere suçun kendilerinde olduğuna dair önceden birer ibraname imzalatan fabrikatörler; işten çıkardığı işçileri grev yaptılar ihbarıyla karakola sevkettiren işverenler; Çığlı, Morrison olayları... ve bunlara karşı işçilerin protestoları, mitingleri, yürüyüşleri ilh... Bu sosyal sınıflar çatışmasında alttaki sınıfları mücadeleye zorlayan daima üsttekiler oluyor.

Bütün bunlar bir sosyal "dava", "gaye" konusu değil, gözlerinizin önünde yer alan gerçek olaylar.

İşçi sınıfı önderliği meselesi de öyle. Bugün haklarını en kuvvetle savunabilen, yüzbinlerin katıldığı mitingler yapan kim? İşçiler. En kuvvetli, en aktif meslek teşekkülleri hangisi? İşçi sendikaları. Memleket meselelerinde ileri görüşleri sürekli teşkilâtlı faaliyetleriyle savunanlar kimler? İşçiler. Tepeden inme olmayan, alttan kitlelerin kurduğu ilk bağımsız parti hangisi? "Türkiye İşçi Partisi."

İşte size işçi sınıfının önderliği! Sosyal adaletin ve demokratik hak ve hürriyetlerin gerçekleşmesi konusunda geniş teşkilâtlı, faal, cesur, ısrarla sesini duyuran, hem iktisadî hem de siyasî alanda mücadelesini yürüten tek kuvvet olarak ortada işçi sınıfı var. Ş. S. Aydemir kendi düşüncesine aykırı olduğu için buna esef edebilir, ama ne yapalım ki gerçek böyle. Ortada başka kim var? Teşkilâtsiz, iktisadî ve politik kuvvetten yoksun, günlük gazetelerin fıkra sütunlarında ve bazı dergilerde demokrasiyi ya da sosyalizmi savunucu yazılar yazan bir avuç aydın. Şu halde, bir takım hayalî gayeler peşinde koşmayıp da "Memlekette sosyal adalet ve demokratik hak ve hürriyetler nasıl gerçekleştirilebilir?" meselesini gerçekçi bir görüş ve metodla ele alacaksak, yapılacak tek şey, memlekette esasen belirmiş ve gelişmekte olan bu ilerici kuvvete biz bir avuç ilerici aydınının katılması ve hareketin yayılması ve tutunması için, hem de aydın bir kadronun hareket içinde yetişmesi için, çalışmasıdır. Ş. S. Aydemir: "Dâva işçi sınıfı önderliği değil, sosyal adalet ilkelerini ve sosyal mücadeleyi benimsemiş bütün aktif tabakaları birleştirmektir," diyor. Peki ama, "sosyal adalet ilkelerini ve sosyal mücadeleyi benimsemiş aktif tabakalar" hangileridir? Böyle müphem, yuvarlak sözleri bırakıp açık konuşmak gerek. Ben bugün "sosyal adalet ilkelerini ve sosyal mücadeleyi benimsemiş aktif tabaka" olarak işçi sınıfını görüyorum.

Ş. S. Aydemir bir de araya "Sınıf diktatörlüğü" dâvası koymuş. Doğrusu bunu iyi karşılamadım. Harcı-âlem bir propaganda ve reklâm tekniğidir: İyi diye kabul

ettirmek istediğimiz şeyi iyi, güzel şeylerle bir araya getirip müsbet bir çağrışım elde etmeye çalışırsınız ve kötü diye kabul ettirmek istediğiniz şeyler için de aksini yaparsınız. Diktatörlük, malûm, en kötü diye bellediğimiz bir şey, hiç değilse lâfzan böyle. Şimdi işçi sınıfı öncülüğünü sınıf diktatörlüğü ile birleştirerek, birincisi hakkında büsbütün kuşku, korku mu yaratılmak isteniyor? Tesadüfen, 2 Eylül tarihli “Vatan”da çıkan yazımda ben ne çeşit bir halkçı idare anladığımı açıklamış bulunuyorum. Ama madem Ş. S. Aydemir sınıf diktatörlüğünü de bir umacı gibi öne sürüyor, bu meseleyi de deşelim biraz.

Ş. S. Aydemir çok iyi bilir ki, sosyalist literatürde sınıf diktatörlüğü terimindeki “diktatörlük” kelimesinin, genellikle anlaşılan anlamından çok farklı bir anlamı vardır. Sosyalist anlama göre bütün sınıflı toplumlar bir sınıf diktatörlüğüdür, çok partili parlamenter rejimler dahil. Çünkü devlet, sınıflararası adalet terazisini elinde tutun miskalla ölçen, tarafsız, sınıflar üstü bir kuvvet değildir. Devlet, idarî teşkilâtı ve memurlar kadrosu ile toplumun bütününden farklılaşmış, az çok muhtar bir müessesedir, ama toplumda iktisaden kuvvetli sınıfların nüfuzu altındadır. Aydemir’in devamlı yazıcısı olduğu dergide bizim demokrasimizin nasıl köy ve şehir ağalarının nüfuzu altında kaldığı ve bunun için de ancak “şekli” bir demokrasi olduğu üstüne sayısız yazı çıkmıştır. Ünlü bilgin Einstein’ın kaleminden de Batı demokrasisi örneği olarak kabullendiğimiz Amerika’da kapitalist sınıfın nasıl her şeye hâkim durumda olduğu anlatılmıştır. İşte bunlar sınıf diktatörlüğü misalleridir, burjuva sınıfının diktatörlüğü. Bunun içindir ki burjuva-demokratik rejimlerde temel mesele, halk dediğimiz alt sınıfların şuurlanıp teşkilatlanarak toplumda ağır basabilmeleri, devleti iktisaden kuvvetli sınıfların nüfuzundan imkân nisbetinde kurtarıp halk yararına işler yaptırabilmeleri, kanunlarda şeklen tanınan hak ve hürriyetleri fiilen tatbik olunabilir hale getirebilmeleri davasıdır. İşte bu da bir sınıf mücadelesi olayıdır ve bu mücadelede en kudretli sınıf işçi sınıfıdır.

Sosyalizmdeki sınıf diktatörlüğüne gelince, sosyalist sistem tam katıksız şeklinde sınıfsız bir toplum olacağından böyle bir mesele varit değildir; sosyalizme geçiş ve sosyalist sistemin ilk kuruluş safhalarında ise rejim, köylü-kentli, fikir-kol işçisi bütün emekçilerin yararına ve onların aktif iştirakiyle yönetileceğinden, bu rejim ancak küçük bir azınlık olan köy ve şehir büyük burjuvazisi açısından bir diktatörlük olacak, gerçekte ise milletin büyük çoğunluğunun demokrasisi, gerçek demokrasi olacaktır.

Ş. S. Aydemir bütün bunları elbette gayet iyi bilir, ama genellikle Türk okuyucusu -uzun yıllar dünya fikir ceryanlarından ve eserlerinden yoksun bırakıldığı için- bilmez. Onun için diktatörlük kelimesinin kötü çağrışımlarından faydalanılmak istenir gibi işçi sınıfı öncülüğü arkasından sınıf diktatörlüğünü sıralamayı pek doğru bulmadım.

Yazımın başlarında demiştim ki, Ş. S. Aydemir sanki sermayedar-işçi sınıfı çatışmaları 19. yüzyıla has olaylarmış gibi konuşuyor. Gerçekten de bir kısım aydınlarımızda, hem de sosyalizmden söz edenlerde şöyle bir görüş var: Bugünkü kapitalizm 19. yüzyıl kapitalizmi değildir, 18. yüzyıl doktrini artık aşılmıştır, bugünkü sosyalistler çok daha bilgilidir, hattâ bazılarıncı Batıda muhafazakâr-sosyalist partiler arasında pek büyük fark kalmamıştır, sosyalizm daha çok geri ülkeler için söz

konusudur ilh..

Bu iddiaları burada ele alamıyacağım. Bunlar ayrı bir yazı konusudur. Yalnız şu iki noktaya işaret etmeden de geçemeyeceğim: (1) Bugün de Batıda sınıf mücadelesi devam etmektedir. (2) Bugün de Batı için bir kapitalizm-sosyalizm dâvası vardır. Bu konuda son söz söylenmiş ve kapitalizm bir dengeye, istikrara vararak sosyalizmi bertaraf etmiş değildir.

Ş. S. Aydemir bir işçi sınıfı ideolojisi ve hareketi olarak sosyalizmi kendince çürüttükten sonra herkes için can kurtaran simidi haline gelmiş olan “Atatürk İlkeleri”ne sarılıyor. Bir de itiraf ediyor: İnkılâpçı Atatürkçülüğün fikir temelleri hâlâ tamamlanmamış, tam olarak doktrinleştirilmemiş. Sormak gerek, neden acaba? Kırk yıldır bu iş neden yapılamamış? Doktrinleştirilmemekten de çok daha önemlisi, neden pratikte uygulanamamış?

Ş. S. Aydemir’in özetlediğine göre Atatürkçülük,

İstiklâlcidir. –Bizse kendi dergisinin tanıklığına göre yabancılara gittikçe artan imtiyazlar tanımaktayız;

Ağalığa, köy ve şehir mütegalibesine karşıdır. –Oysa kendi dergisinde çıkan sayısız yazılara göre “şekli” demokrasimiz köy ve şehir ağaları yararına işlemektedir;

Devletçidir ve devletçiliğin özel şahıslar menfaatine istismarına yol vermez. –Oysa devlet teşekküllerinin böyle özel çıkar yararına işletildiğinin örnekleri aynı dergide yayınlanmaktadır;

Atatürkçülük sınıfsız, imtiyazsız bir millet yaratmak sloganını ortaya atmıştır. –Oysa imtiyazlı ve sınıflı olmakta bugüne kadar devam etmişiz.

Benden önce başkalarının da belirttiği üzere “Atatürk ilkeleri”nin dürüstlük ve samimiyetle yorumlanıp uygulanması sosyalizme götürür. Halkçı, köy ve şehir ağalarına karşı, emeği aslı unsur tanıyan bir devletçilik, anti emperyalist, istiklâlcı, yurtta barış cihanda barış politikasını gerçekten güden bir rejim ancak sosyalist bir rejim olabilir.

Sade bizim için değil genel bir kural olarak diyebiliriz ki, çağımızda anti emperyalist millî kurtuluş savaşı yapan bütün toplumlar şu veya bu derecede şuurlanmış, şu veya bu şekle bürünmüş bir sosyalizme yönelmek zorundadırlar ve gerçekten de hepsinde bu vasıf vardır. “Atatürk ilkeleri” de tam şuurlanmamış, sistemleştirilmemiş “çekingen bir sosyalizm”den başka bir şey değildir. Zamanın iç ve dış şartları bu kadarına imkân vermiş. Atatürk sağ olsaydı değişen dünya şartları karşısında ve koyduğu ilkelerin içte gerçekleşmediğini görerek nasıl bir yön tutardı? Bu faydasız bir spekülasyondan başka bir şey olmaz. Ama meseleyi Atatürk’ün şahsî görüşleri ve davranışı olarak koymamalı. Bir kere Atatürk kendisi bütün yaptıklarını millete mal ederdi, yani büyük önderlerin ancak toplumdaki kuvvetlerden ve eğilimlerden faydalanarak iş gördüklerini ve toplumdaki ileri hamleleri ifade ettiklerini kabul ederdi. Sonra, sanatçı, düşünür olsun, politik lider olsun, kişi ortaya bir eser koydu mu eseri kişinin kendisinden bağımsız bir varlık kazanır ve eser kendi imkânları ve sınırları içinde değerlendirilir.

“Atatürk ilkeleri”ni de onun şahsından, yani sübjektif gaye ve niyetlerinden ayırarak objektif bir şekilde incelemek gerekir. Böyle yapılıncı “Atatürk ilkeleri” zamanın şartlarına göre bir çeşit sosyalizm habercileri olarak belirir. Bunların ger-

çekleşmemesinin bir sebebi ilkelerin açık ve seçik şekilde sistemleştirilmemiş olması ise, diğer bir sebebi de bu ilkelerin gerçekleşmesi için gerekli sosyal tedbirlerin ve sosyal yapı değişmelerinin yapılmamış olmasıdır.

Yuvarlak sözlere, kaçamaklara, bulanıklığa hiç kaçmadan açıkça söylemek ve kabul etmek gerekir ki, bugün iki sistem söz konusudur: Kapitalizm, Sosyalizm. Bunlar prototiplerdir. Diğer bütün sistemler bunlara kıyasla değerlendirilir ve bunlardan birine veya diğerine daha yakın, veya onun tarifi sınırları içinde olur. Atatürkçülük, ilkeleri bakımından, elbette sosyalizmin tarafındadır.

Vatan, 9 Eylül 1962